

Зіновій СТЕЛЬМАЩУК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музикознавства
та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна.

Людмила СТЕЛЬМАЩУК

керівник народного театру пісні
«Співаночка» комунального закладу
Тернопільської міської ради
«Центр творчості дітей та юнацтва».
Тернопіль, Україна.

zistel@ukr.net

**КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНОГО ТЕАТРУ ПІСНІ
«СПІВАНОЧКА» В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДУХОВНО-МИСТЕЦЬКОЇ
КУЛЬТУРИ МОЛОДІ**

Анотація. У статті охарактеризовано поняття духовної культури, висвітлено концертну діяльність народного театру пісні «Співаночка» та досвід роботи керівника колективу. Окреслено вокально-ансамблеве виконавство, як дієву і ефективну форму виховання духовно-мистецької культури молоді.

Ключові слова: духовна культура, мистецтво, духовно-мистецька культура, народна творчість, народний театр пісні «Співаночка», вокально-хоровий спів, репертуар, концерти, фестивалі-конкурси.

Культура – поняття достатньо складна і багатогранна конструкція, що не підлягає суто однозначному тлумаченню, утім загальне визначення її сформульовано від латинського слова *kultura* (обробіток, оброблений людською працею) – «сукупність матеріальних і духовних цінностей, вироблених людством протягом усієї історії». [7, с. 5]. Культуру прийнято ділити на матеріальну і духовну, які постійно взаємодіють між собою.

Духовна культура створює особливий світ цінностей, формує і задовольняє інтелектуальні та емоційні потреби людини. Однією з складових духовної культури є мистецтво, яке органічно з нею переплітається в багатогранних історичних, етнічних, географічних, соціально-психологічних факторах. Духовна культура тісно пов'язана з народною музичною творчістю, витоки якої, як відомо, проглядаються з XIII-XIV століть. Різноманітні театралізовані музичні вистави, якими супроводжувались календарно-обрядові

дійства та релігійні свята, пісні, танці, інструментальна музика через усну традицію міцно вкоренились в побут і стали духовною потребою українського народу. Утім, перші записи української народної музики припадають на кінець XVII ст. Значний вклад у вивчення української музичної творчості внесли фольклористи Ф. Колесса, К. Квітка, М. Грінченко, М. Гордійчук, В. Гнатюк, С. Грица, О. Смоляк та ін. Поряд з дослідженнями теоретичних питань вони багато своїх сил і праці доклали до збирання і записування народних пісень.

На сьогоднішній день народно-пісенне мистецтво України вирізняється жанровим багатством і різноманітністю. У репертуарах і концертних програмах сольних виконавців, творчих дитячих і дорослих колективів малих і великих форм зустрічаємо як одноголосні так і багатоголосні зразки духовних, фольклорно-обрядових, історичних, патріотичних творів, які виконують різні за складом вокальні ансамблі та хори. Саме популяризація таких творів і залучення молоді до безпосередньої участі в їх пропагуванні є на сьогоднішньому етапі нагальною потребою часу і основою розвитку духовно-мистецької культури нації.

Нині існують достатньо сприятливі умови для формування духовно-мистецької культури молоді. В Україні стрімко зросла національна самосвідомість народу, значно посилюється інтерес до традицій народної музичної творчості та духовних цінностей. «Сьогодні в Україні склалися умови для збагачення і поповнення арсеналу музичного фольклору різноманітними високохудожніми зразками релігійної музики, пов'язаної з народними традиціями і обрядами. Отож, народна музична творчість і духовна музика повинні визначати зміст, формування духовних цінностей школярів, тобто стати основою знань, умінь і навичок, оволодіння якими необхідне для їх повноцінного культурного й інтелектуального розвитку протягом усього життя». [4, с. 100].

Вокально-хоровий спів є найбільш доступною формою формування і розвитку духовно-мистецької культури молоді. Справедливість сказаного підтверджує огляд сучасних теоретичних досліджень науковців О. Бенч-Шокало, А. Лащенко, І. Бермес, О. Смоляк, Г. Карась, В. Семчишин, Є. Гунько, А. Ороновський та ін.

Мета статті – Охарактеризувати поняття духовної культури і простежити концертну діяльність театру пісні «Співаночка в контексті розвитку духовно-мистецької культури молоді.

Аналізуючи сучасний навчально-виховний процес в народному театрі пісні «Співаночка» констатуємо, що участь у позашкільному різновіковому колективі є найбільш дієвою, доступною і ефективною формою залучення дітей до цінностей національної духовно-мистецької культури, а основою формування таких цінностей постає народна музична творчість. «В умовах класно-позакласної навчально-виховної роботи музичний фольклор, з яким діти ознайомлюються, як правило, вже з раннього дитинства шляхом пасивної і активної участі у проведенні різноманітних календарно-обрядових і релігійних свят, може стати основним дійовим засобом естетичного впливу на духовний світ молодших школярів». [3, с. 34].

Заняття народного театру пісні «Співаночка» комунального закладу Тернопільської міської ради «Центр творчості дітей та юнацтва» розпочалися першого вересня 1981 року. В той час директор Тернопільського міського

Палацу піонерів Іда Миронівна Гольдман запропонувала організувати вокальний гурток концертмейстеру танцювального ансамблю «Посмішка» Людмилі Стельмашук, яка в цей час закінчила навчання у Київському державному інституті культури імені О. Я. Корнійчука (клас диригування народного артиста України, професора Михайла Гринишина). Маєстро М. Гринишин прищепив своїй учениці велику любов до вокально-хорового мистецтва і своїм особистим прикладом відданості і служінню українському мистецтву вплинув на її майбутній творчий професійний шлях. Тому Л. Стельмашук з ентузіазмом і наполегливістю взялась за організаційну роботу з метою залучення учнів загальноосвітніх шкіл міста до вокально-хорової творчості.

Необхідно відмітити, що системна наполеглива організаційно-методична робота незабаром увінчалась успіхами. Вже з перших років свого існування вокальний гурток чисельно зростає, накопичує різножанровий пісенний репертуар і стає активним учасником різноманітних культурно-мистецьких заходів, що відбувались на концертних майданчиках міста.

Сьогодні народний театр пісні «Співаночка» – це згуртований мистецький колектив, в якому бере участь понад 70 учнів різного віку, а саме: вокальні ансамблі: «Котасики» (молодша група віком від 6 до 8 років), «Родзинки» (середня група дівчат віком від 9 до 11 років), «Малі галичани» (середня група хлопців віком від 9 до 11 років), «Квіточки» (середня група дівчат віком від 12-13 років), «Співаночка» (старша група віком від 14 до 17 років). Завдяки багаторічній наполегливій праці театр пісні досягнув неабияких творчих виконавських успіхів. Він є учасником багатьох культурно-мистецьких заходів, що відбуваються на різних концертних майданчиках в м. Тернопіль і постійно виступає на Всеукраїнських та Міжнародних дитячих мистецьких конкурсах і фестивалях, де виборює призові місця і премії.

У репертуарі народного театру пісні «Співаночка» переважають народні та авторські пісні духовно-патріотичного характеру, які є окрасою концертних програм і ніколи не втрачають своєї актуальності. Це, зокрема, колядки: «Темненькая нічка цілий світ накрила», «Бог ся рождає», «В Вифлеємі новина», «Возвеселімся всі разом нині» в обробці В. Семчишина, «Боже, яка краса» (слова і музика Р. Греха), «Тобі, Ісусе» (музика Є. Заставного, слова В. Сагайдака), «Молитва серця» (музика О. Лупулишена, слова Л. Лупулишеної), «Колискова Миколаю» (аранжування Я. Підганюка), «Крок за кроком» (слова і музика В. Сиротюка), «По діброві вітер виє» (музика М. Лисенка на вірші Т. Шевченка), «Лента за лентою» (музика В. Заставного, слова М. Сорокаліта), «Стрілецький романс» (музика О. Гавриша, слова С. Галябарди), «Скажи, Тарасе» (музика І. Хомина, слова М. Гнатюка) та багато інших.

Невід'ємною частиною репертуару театру пісні є популярні українські народні та авторські пісні, наприклад: українська народна пісня «Гаєм, гаєм зелененьким» в аранжуванні Р. Рудого, «Іванку, Іванку» (аранжування З. Турка), «А я їду селом» (аранжування Я. Підганюка), «Падає з неба сон» (слова і музика Л. Горової, аранжування З. Турка), «По дорозі жук, жук» (аранжування С. Родька), «Тече річка», «Дівчина з сусіднього села» (слова і музика М. Березуцького).

Своєрідним щорічним підсумком діяльності народного театру пісні «Співаночка» є концерти-звіти перед батьками та громадськістю міста, а також

концерти, приурочені роковинам від дня народження Т. Г. Шевченка, Дню матері, Дню захисту дітей в Українському Домі «Перемога», де звучать духовні, стрілецькі й урочисті пісні про Україну, рідний край, щасливе дитинство, материнську любов, тощо.

Особливе місце в діяльності колективу відведено благодійним концертам для Збройних Сил України у торговельно-розважальному центрі «Подoliaни». Періодично на запрошення адміністрації театр пісні демонструє або окрему духовно-патріотичну програму, або з іншими художніми колективами Центру творчості дітей та юнацтва виступають вікові вокальні ансамблі: «Котасики», «Квіточки», «Родзинки», Малі галичани» у благодійних акціях «Подаруй тепло душі».

Вже традиційними стали щорічні вистави художніх колективів Центру творчості дітей та юнацтва для школярів міста до Різдвяних і Великодніх свят під назвами: «Новорічна диво-ніч» та «Прийшов Великдень навесні» у Палаці Культури «Березіль» імені Леся Курбаса, де театр пісні бере безпосередню участь. Улюбленими для слухачів стали у виконанні «Співаночки» фінальні пісні «Під чистим небом» (музика Л. Стельмащук, на слова А. Житкевича) та «Радійте всі дорослі й діти» (музика і слова А. Житкевича).

Окрему сторінку в концертному літописі «Співаночки» відведено участі у дитячих Регіональних, Всеукраїнських та Міжнародних фестивалів-конкурсах, де колектив протягом багатьох років пропагує духовно-мистецьку культуру в жанрі духовно-патріотичної пісні і виборює призові місця та визнання громадськості. Географія такої участі досить широка. Їм неодноразово аплодували в Києві, Вінниці, Хмельницькому, Ужгороді, Євпаторії, Феодосії, Чернівцях, Івано-Франківську, Львові та за кордоном – в Румунії, Болгарії, Греції, Польщі, Угорщині, Фінляндії, Лівані. Сьогодні на рахунку колективу більше 200 призових дипломів у різновікових пісенних номінаціях, зокрема:

- конкурс духовної пісні та поезії «Ангельські хори» (Тернопіль, 2009) приніс перемогу ансамблю «Квіточки» за виконання пісень «Тобі, Ісусе» (музика Є. Заставного, слова В. Сагайдака) та «Під чистим небом» (музика Л. Стельмащук, слова А. Житкевича);

- На Міжнародному конкурсі «Зоряні мости» (Київ, 2012) ансамблю «Котасики» вручили Гран-Прі за високий рівень виконання українських народних пісень в аранжуванні З. Турка «Вийди, вийди, сонечко» та «Ой є в лісі калина»;

- у телевізійному патріотичному фестивалі, присвяченому Дню гідності та свободи «Земля героїв України» (Київ, 2017) ансамбль «Квіточки» завоював Диплом I ступеня з християнською піснею в аранжуванні С. Родька «Об'єднаймо серця гарячі»;

- на Всеукраїнському фестивалі дитячої духовної пісні «О, мати Божа, райський цвіте» (телевізійний проєкт, Київ, 2018) з піснями «Молитва серця» (музика О. Лупулишена, слова Л. Лупулишеної) та «Падає з неба сон» (слова і музика Л. Горової, аранжування З. Турка) ансамбль «Співаночка» отримав Диплом II ступеня;

- на регіональному фестивалі-конкурсі духовної пісні, присвяченому 100-річчю Соборності України (Тернопіль, 2019) старша група (ансамбль

«Співаночка») завоювала I Премію за виконання християнської пісні «Молитва за Україну» та пісні «О, мово рідна» (музика О. Зозулі, слова Н. Папроцької);

- на Всеукраїнському фестивалі-конкурсі мистецтв «Зимові візерунки» (Чернівці, 2019) ансамбль «Співаночка» завоювала I Премію за виконання колядок «Пізній вечір» та «Теменькая нічка цілий світ накрила» (Обробка В. Семчишина);

- на Всеукраїнському фестивалі-конкурсі «Самоцвіти» (Івано-Франківськ, 2019) дана група отримала I Премію за виконання пісень «Тобі, Україно» (музика С. Родька, слова А. Бінцаровської) та «Вперед українці, вперед» (музика В. Домшинського, слова В. Крищенко);

- звання Лауреата другої Премії заслужив ансамбль «Співаночка» на Міжнародному проекті-конкурсі «Тарас Шевченко єднає народи» (Львів, 2019) за виконання пісень «По діброві вітер виє» (музика М. Лисенка на вірші Т. Шевченка) та «Скажи, Тарасе» (музика І. Хомина, слова М. Гнатюка);

- На Міжнародному фестивалі-конкурсі народної пісні «Україна і світ» (Ужгород, 2022) за виконання української народної пісні в аранжуванні Р. Рудого «Гаєм, гаєм зелененьким» («Пісня про Довбуша») та популярної пісні, яка вже стала народною, «Вишиванка» (музика О. Сандлера, слова М. Сома) зведені вікові групи театру пісні «Співаночка» вибороли звання Лауреата I Премії.

Перелік концертних виступів в рамках духовно-патріотичних культурно-мистецьких заходів на цьому не закінчується. Колектив та його керівники неодноразово були нагороджені грамотами й подяками управління освіти і науки Тернопільської міської ради, управління культури і мистецтв міської ради та Тернопільської обласної військової адміністрації за плідну і творчу працю та вагомий внесок у розвиток духовної культури.

Творчі досягнення і заслуги народного театру пісні «Співаночка» – результат невтомної, копіткої праці його керівника Людмили Стельмашук і концертмейстера Оксани Якушевої, які присвятили колективу все своє свідоме життя.

Сьогодні народний театр пісні «Співаночка» продовжує працювати над пошуком, освоєнням та реалізацією цікавого різножанрового репертуару, вдосконалюючи, в процесі концертних виступів, свою вокально-сценічну і мистецько-виконавську майстерність з метою збереження і збагачення національних цінностей та виховання молоді на кращих зразках духовно-мистецької культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагороди народного театру пісні «Співаночка» за участь у фестивалях-конкурсах. Власний архів Стельмашук Л. М. Архів неупорядкований.

2. Смаковський Ю. Духовна музика як засіб формування культури особистості майбутнього вчителя музики // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 1999. №2. С. 47 – 49.

3. Стельмашук З. М., Стельмашук Л. М. До питання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музичних гуртків у навчальних закладах позашкільної освіти. // Удосконалення професійної

майстерності педагога-музиканта в умовах полікультурного освітнього простору. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-й річниці від дня народження засновника кафедри музики, народного артиста України, професора Андрія Кушніренка. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2023, С. 102 – 106.

4. Стельмащук З. М. Шляхи удосконалення культурологічної роботи вчителя початкової школи // Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти. Матеріали регіонального науково-практичного семінару; за заг. ред. В. М. Чайки. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. С. 34–36.

5. Програми концертів за участю народного театру пісні «Співаночка». Власний архів Стельмащук Л. М. Архів неупорядкований.

6. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Львів, 1992. 165 с.

Лілія КАЧУРИНЕЦЬ,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Хмельницький, Україна

kachurynetsliliiia@gmail.com

ДИРИГЕНТ ЯК КУЛЬТУРНИЙ АМБАСАДОР: РОЛЬ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

***Анотація.** У статті проаналізовано диригентську освіту як визначальний чинник культурного розвитку суспільства, що сприяє формуванню національної самосвідомості. Досліджено роль диригента як культурного амбасадора, здатного забезпечувати збереження та популяризацію музичних традицій, а також посилювати усвідомлення національної ідентичності серед майбутніх фахівців. Методологічний підхід, що базується на інтеграції сучасних педагогічних технологій із збереженням культурного спадку, дозволяє висвітлити інноваційні аспекти підготовки диригентів. Представлено концептуальну модель професії диригента як інструменту культурної дипломатії, який стимулює соціокультурну інтеграцію та сприяє гармонійному розвитку нації.*

***Ключові слова:** диригент, культурний амбасадор, диригентська освіта, національна самосвідомість.*

У сучасному світі, де культурна ідентичність відіграє вирішальну роль у процесі глобалізації, диригентська освіта стає потужним інструментом для формування національної самосвідомості та популяризації культурних цінностей. Диригенти, які виступають перед різними аудиторіями, не лише